

**ILK QADAM DAVLAT O'QUV DASTURI ASOSIDA MAKTABGACHA
TA'LIM TASHKILOTLARIDA PEDAGOGIK JARAYONLARNI
TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI**

Kabayorova So'g'diyona Raxmonjon qizi

Namangan viloyati Chust tumani g'ova qishlog'i ONMTT tarbiyachisi

Toshkent Kimyo Xalqaro universiteti Namangan filiali

Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi yo'nalishi

2-bosqich magistranti

+998884677720

Annotatsiya:

Mazkur maqolada “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi asosida maktabgacha ta’lim tashkilotlarida pedagogik jarayonlarni takomillashtirish metodikasi tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida zamonaviy pedagogik yondashuvlar, innovatsion texnologiyalar va bolalarning yosh xususiyatlariga mos ta’lim-tarbiya usullarining samaradorligi yoritilgan. Shuningdek, pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish hamda ta’lim sifatini oshirish yo‘llari ko‘rsatib berilgan. Maqola natijalari maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar:Ilk qadam dasturi, maktabgacha ta’lim, pedagogik jarayon, metodika, innovatsion yondashuv, ta’lim sifati, pedagog kompetensiyasi, bolalar rivoji.

KIRISH

Maktabgacha ta’lim tizimi uzluksiz ta’limning muhim bosqichi hisoblanib, unda bolalarning intellektual, jismoniy, ijtimoiy-emotsional va nutqiy rivojlanishiga asos yaratiladi. So‘nggi yillarda mamlakatimizda maktabgacha ta’lim tizimini tubdan takomillashtirish, uning sifatini oshirish va zamonaviy talablar asosida rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Shu nuqtai nazardan, davlat tomonidan ishlab chiqilgan “Ilk qadam” o‘quv dasturi maktabgacha

yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan muhim me'yoriy hujjat sifatida ahamiyat kasb etadi.

Mazkur dastur asosida tashkil etilayotgan pedagogik jarayonlar bolalarning yosh va individual xususiyatlarini inobatga olgan holda, ularning mustaqil fikrlashini, ijodiy qobiliyatlarini va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Biroq amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, pedagogik jarayonlarni samarali tashkil etish va uni takomillashtirish uchun zamonaviy metodik yondashuvlar, innovatsion pedagogik texnologiyalar hamda ilg'or tajribalarni keng joriy etish zarurati mavjud. Shu boisdan, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik jarayonlarni takomillashtirish metodikasini ilmiy asosda o'rganish, mavjud muammolarni aniqlash va ularning samarali yechimlarini ishlab chiqish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini oshirish, ta'lim jarayoniga interfaol metodlarni tatbiq etish hamda bolalar rivojlanishini kompleks baholash tizimini takomillashtirish bugungi kun talabidir.

Mazkur tadqiqotning maqsadi — “Ilk qadam” davlat o'quv dasturi asosida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik jarayonlarni takomillashtirishning samarali metodikasini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etishdan iborat. Tadqiqot vazifalari sifatida pedagogik jarayonlarning nazariy asoslarini tahlil qilish, zamonaviy yondashuvlarni o'rganish hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqish belgilandi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Maktabgacha ta'lim tizimida pedagogik jarayonlarni tashkil etish va takomillashtirish masalalari ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan keng o'rganilgan. Ushbu yo'nalishda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar pedagogik jarayonlarning samaradorligini oshirishda metodik yondashuvlarning muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Xorijiy pedagogika fanida maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirish masalalari Jean Piaget, Lev Vygotsky va Maria Montessori kabi olimlarning ilmiy qarashlarida o'z aksini topgan. Jumladan, Piaget <https://scientific-jl.com/>

bolalarning kognitiv rivojlanish bosqichlarini asoslab bergan bo'lsa, Vygotsky ijtimoiy muhit va ta'limning rivojlanishdagi o'rnini alohida ta'kidlaydi. Montessori esa bolalarning mustaqil faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi rivojlantiruvchi muhitni yaratish zarurligini ilgari suradi.

Zamonaviy tadqiqotlarda maktabgacha ta'lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etish, interfaol metodlardan foydalanish va bolaga yo'naltirilgan yondashuvni kuchaytirish asosiy yo'nalish sifatida qaralmoqda. Xususan, konstruktivistik yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonlari bolalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishda samarali ekanligi ilmiy jihatdan isbotlangan. Mahalliy olimlar tomonidan ham maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishga qaratilgan qator ilmiy izlanishlar olib borilgan. Ularning tadqiqotlarida "Ilk qadam" davlat o'quv dasturining mazmuni, uning metodik asoslari hamda amaliyotga joriy etish mexanizmlari yoritilgan. Ushbu dastur bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash, ularning individual xususiyatlarini hisobga olish hamda ta'lim-tarbiya jarayonini integratsiyalashgan holda tashkil etishga qaratilganligi bilan ajralib turadi.

Shu bilan birga, ayrim tadqiqotlarda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik jarayonlarni tashkil etishda metodik muammolar mavjudligi qayd etilgan. Jumladan, pedagoglarning innovatsion texnologiyalarni qo'llashdagi yetarli tayyorgarligi yo'qligi, ta'lim jarayonida individual yondashuvning yetarli darajada ta'minlanmaganligi hamda baholash tizimining mukammal emasligi kabi kamchiliklar aniqlangan. Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'lim tizimida pedagogik jarayonlarni takomillashtirish uchun nazariy asoslar yetarli darajada ishlab chiqilgan bo'lsa-da, ularni amaliyotga samarali joriy etish metodikasini yanada takomillashtirish zarur. Ayniqsa, "Ilk qadam" dasturi asosida pedagogik jarayonlarni tashkil etishning innovatsion shakl va usullarini ishlab chiqish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi asosida pedagogik jarayonlarni takomillashtirishga qaratilgan bo'lib, unda nazariy va amaliy metodlarning kompleksidan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida pedagogik hodisa va jarayonlarni tizimli, uzviy hamda qiyosiy tahlil qilishga alohida e'tibor qaratildi. Tadqiqotning nazariy asosini maktabgacha ta'limga oid ilg'or pedagogik konsepsiyalar, xususan, Konstruktivizm, Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv hamda Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillari tashkil etdi. Ushbu yondashuvlar asosida bolalarning individual rivojlanish xususiyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda pedagogik jarayonni tashkil etish mexanizmlari o'rganildi.

Tadqiqot davomida quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi:

- **Nazariy tahlil metodi** — pedagogik, psixologik va metodik adabiyotlarni o'rganish hamda umumlashtirish orqali muammoning ilmiy asoslarini aniqlash;
- **Kuzatish metodi** — maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi pedagogik jarayonlarni bevosita kuzatish orqali amaliy holatni tahlil qilish;
- **So'rovnoma va suhbat metodi** — pedagoglar va tarbiyachilarning fikr-mulohazalarini aniqlash hamda mavjud muammolarni o'rganish;
- **Tajriba-sinov metodi** — ishlab chiqilgan metodik tavsiyalarni amaliyotga joriy etish va ularning samaradorligini aniqlash;
- **Statistik tahlil metodi** — olingan natijalarni miqdoriy va sifat jihatdan tahlil qilish.

Tadqiqotning amaliy qismi maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tashkil etilib, unda turli yosh guruhlaridagi bolalar hamda pedagoglar ishtirok etdi. Tajriba-sinov ishlari uch bosqichda olib borildi: aniqlovchi bosqich, shakllantiruvchi bosqich va yakuniy (nazorat) bosqich. Har bir bosqichda pedagogik jarayonning holati tahlil qilinib, takomillashtirishga qaratilgan metodik chora-tadbirlar ishlab chiqildi va joriy etildi. Tadqiqot davomida pedagogik

jarayonlarning samaradorligini baholash mezonlari ishlab chiqildi. Ular bolalarning bilim darajasi, ijtimoiy faolligi, mustaqil fikrlash ko'nikmalari hamda pedagoglarning kasbiy kompetensiyalaridagi o'zgarishlar asosida aniqlab borildi. Mazkur metodologiya "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi talablari asosida pedagogik jarayonlarni takomillashtirishning samarali yo'llarini aniqlashga hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qildi.

TAJRIBA-SINOV NATIJALARI

Tadqiqotning tajriba-sinov ishlari maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi asosida pedagogik jarayonlarni takomillashtirish metodikasining samaradorligini aniqlash maqsadida olib borildi. Tajriba-sinov ishlari uch bosqichda — aniqlovchi, shakllantiruvchi va nazorat bosqichlarida tashkil etildi.

Aniqlovchi bosqichda maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi mavjud pedagogik jarayonlar holati o'rganildi. Kuzatishlar va so'rovnomalar natijalariga ko'ra, pedagoglarning aksariyati zamonaviy pedagogik texnologiyalardan yetarli darajada foydalanmasligi, ta'lim jarayonida individual yondashuvning sustligi hamda bolalar faolligini rag'batlantiruvchi metodlarning kam qo'llanilishi aniqlandi. Shuningdek, bolalarning mustaqil fikrlash va ijtimoiy faollik ko'rsatkichlari o'rtacha darajada ekanligi qayd etildi.

Shakllantiruvchi bosqichda ishlab chiqilgan metodik tavsiyalar amaliyotga joriy etildi. Ushbu bosqichda Interfaol ta'lim metodlari, didaktik o'yinlar, muammoli vaziyatlar yaratish, kichik guruhlarda ishlash hamda STEAM yondashuvi elementlaridan keng foydalanildi. Pedagoglar uchun maxsus seminar-treninglar tashkil etilib, ularning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi. Natijada bolalarning ta'lim jarayonidagi faolligi oshdi, mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish ko'nikmalari sezilarli darajada rivojlandi.

Nazorat bosqichida tajriba-sinov natijalari qayta tahlil qilinib, dastlabki ko'rsatkichlar bilan qiyoslandi. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhidagi bolalarda bilim o'zlashtirish darajasi, ijtimoiy faollik va ijodiy yondashuv ko'rsatkichlari nazorat guruhiga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo'ldi. Shuningdek, pedagoglarning innovatsion metodlardan foydalanish ko'nikmalari ham rivojlanganligi kuzatildi. Tajriba-sinov natijalari statistik tahlil asosida umumlashtirildi va pedagogik jarayonlarni takomillashtirishga qaratilgan metodikaning samaradorligi ilmiy jihatdan asoslandi. Olingan natijalar "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonlarida zamonaviy yondashuvlardan foydalanish yuqori samaradorlikka olib kelishini ko'rsatdi. Umuman olganda, tajriba-sinov ishlari natijalari ishlab chiqilgan metodikaning amaliy ahamiyatga ega ekanligini, u maktabgacha ta'lim sifatini oshirishga xizmat qilishini hamda pedagogik jarayonlarni samarali tashkil etishda muhim omil bo'lib xizmat qilishini tasdiqladi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot davomida "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi asosida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik jarayonlarni takomillashtirish masalalari nazariy va amaliy jihatdan o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maktabgacha ta'lim tizimida samarali pedagogik jarayonni tashkil etish bolalarning har tomonlama rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida pedagogik jarayonlarni takomillashtirishda zamonaviy yondashuvlar, xususan, interfaol metodlar, innovatsion pedagogik texnologiyalar va bolaga yo'naltirilgan ta'lim muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Ushbu yondashuvlar bolalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, ularning ijtimoiy faolligini oshirish hamda ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishga xizmat qiladi. Tajriba-sinov natijalari ishlab chiqilgan metodikaning samaradorligini tasdiqladi. Xususan, pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarida ijobiy o'zgarishlar kuzatildi, ta'lim jarayonining sifati oshdi hamda bolalarning bilim darajasi va faolligi sezilarli darajada yaxshilandi. Bu esa "Ilk qadam" dasturi asosida tashkil

etilgan pedagogik jarayonlarni takomillashtirish mumkinligini amaliy jihatdan isbotladi. Shuningdek, tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik jarayonlarni tashkil etishda metodik yondashuvlarni yanada rivojlantirish zarurligini ko'rsatdi. Ayniqsa, pedagoglarning innovatsion faoliyatini qo'llab-quvvatlash, zamonaviy metodlarni keng joriy etish va ta'lim jarayonini individuallashtirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Xulosa qilib aytganda, "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi asosida pedagogik jarayonlarni takomillashtirish maktabgacha ta'lim sifatini oshirish, bolalarning barkamol rivojlanishini ta'minlash hamda ta'lim tizimini zamonaviy talablar asosida rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi. *"Ilk qadam" davlat o'quv dasturi*. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. *Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida*. – Toshkent, 2021.
3. UNESCO. *Early Childhood Care and Education: Global Monitoring Report*. – Paris, 2021.
4. UNICEF. *Early Childhood Development Strategy 2030*. – New York, 2022.
5. Siraj-Blatchford, I. *Quality in Early Childhood Education*. – London: Routledge, 2020.
6. Wood, E. *Play, Learning and the Early Childhood Curriculum*. – London: SAGE Publications, 2021.
7. Fleer, M. *Conceptual PlayWorlds: Educational Practice in Early Childhood*. – Cambridge University Press, 2022.
8. OECD. *Starting Strong VI: Supporting Meaningful Interactions in Early Childhood Education and Care*. – Paris, 2023.

9. World Bank. *Early Learning and Development Report*. – Washington, DC, 2022.
10. Xodjayev, B.X. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. – Toshkent, 2021.
11. Abduqodirov, A.A. *Ta'limda innovatsion texnologiyalar*. – Toshkent, 2020.
12. Yuldasheva, N. *Maktabgacha ta'lim pedagogikasi*. – Toshkent, 2022.
13. Karimova, D. *Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanish metodikasi*. – Toshkent, 2023.
14. OECD. *Education at a Glance*. – Paris, 2024.
15. European Commission. *Early Childhood Education and Care Policy Report*. – Brussels, 2023.